

**ХРЫСЬЦІЯНСКАЕ АБ'ЕДНАНЬНЕ БЕЛАРУСКІХ РАБОТНІКАЎ
У В. БРЫТАНІІ**

АБ'ЕДНАНЬНЕ
МЕСЯЧНИК

**UNITED CHRISTIAN BYELORUSSIAN WORKERS IN GT. BRITAIN
MONTHLY**

А Б'Е Д Н А Н Ъ Н Е

№2/93 ЛЕНДАН САКАВІК 1962 ГОД. . ГОД ВЫДАНЬЯ 15

З В А Р О Т

ПРЕЗИДЕНТА Б.Ц.Р. ПРАФ.Р.АСТРОУСКАГА ДА БЕЛАРУСКАЙ ЭМІГРАЦЫ
З НАГОДЫ 44-ых УГОДКАЎ АБВЕШЧАНЬЯ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ БЕЛАРУСІ

Паважаныя суродзічы - грамадзянкі і грамадзяне,

Ня маючы
магчымасьці сёньня быць разам з Вамі, гэтым шляхам шлю Вам
сваё прывітанье з найлепшымі пажаданьнямі ўсякага посьпеху як у асабістым Вашым жыцьці так і на ніве грамадзкае працы.

Дэкларацыя аб незалежнасці Беларусі, абвешчаная лепшымі сынамі нашага народу актам 25 сакавіка 1918 году, дагэтуль не зрэалізаваная. Наш народ надалей томіцца ў няволі Маскоўскага бальшавіцакага акупанта, не зважаючы на бязустаннае змаганье, усімі даступнымі яму сродствамі, каб стацца сапраўдным гаспадаром на сваёй собскай зямлі.

Нашае старэйшае пакаленіе хіба добра памятае той цярністы шлях, які прыйшлося яму праісьці за апошнія 44 гады так пад расейскай, як і пад польскай акупацыяй. Але, ні бальшавіцкі тэрор і жорсткая калектывізацыя сялянства, ні ліквідацыя так званае "Нацдэмаўшчыны" і Ежоўскія чысткі на ўсходзе, ні польская пацыфікацыя з ліквідацыяй Беларускай Сялянска-Рабочніцкай Грамады ў заходній частцы Беларусі, ня здолелі здушыць у беларускім народзе яго імкненія да рэалізацыі Вялікага Акту 25 сакавіка.

Пры кожнай надарыўшайся нагодзе, не зважаючы на вельмі цяжкія часта абставіны, беларусы згодным адналітым фронтам дэманстравалі сваё жаданье жыць незалежным дзяржаўным жыцьцём.

Так было падчас шматлікіх беларускіх паўстаньняў, так было і падчас абедзівух нямецкіх акупацыяў. Усё гэта, зразумела, пацягвала за сабою шматлікія ахвяры пры вельмі нязначных асягненіях.

Аднак, кблесы гісторыі бязупынна круцяцца, а міжнародныя абставіны і нутраная сіла нашых ворагаў зъмяняецца.

Яшчэ нядаўна чужаземныя палітыкі шукалі Беларусі ў Афрыцы, нічагусенькі ня ведаючы аб беларусах і іх тысячагадовай гісторыі. Сёньня Беларусь ужо значыцца на геаграфічных картах сьвету, маючы сваё прадстаўніцтва ў Арганізацыі

Аб'еднаных Нацияў. Яшчэ нядаўна англамоўныя чужынцы не адрознівалі беларуса ад так зв. белага расейца ці белагвардзейца, сённяня ужо больш адукаўаныя палітыкі і карэспандэнты адрозніваюць тэрміны "White Russian" і "Russian White". Аднак гэтым мы ня можам задаволіцца. Патрэбы яшчэ вялічэзны высілак, каб зъмяніць кардынальна міжнародную палітыку так званага дэмакратычнага съвету у кірунку прызнаньня ім права на самаазначэння сённяня паняволеных народаў.

Як гэта ня дзіуна, але факт застаецца фактам, што дасюль урады дэмакратычных краінаў на чале з найвышэйшай міжнароднай Арганізацыяй Аб'еднаных Нацияў у гэтym праве паняволеным народам адмаўляюць, не зважаючы на свае прыгожыя дэкларацыі. Крыавая расправа Арганізацыі Аб'еднаных Нацияў над народам Катангі ў былым Бэльгійскім Конго ёсьць найлепшым гэтаму доказам.

Сённяня, ў век атамнага аружжа, ніводзін з малых народаў ня можа быць ізаліваным, разьлічваючы толькі на свае собскія сілы.

Тым болей на гэта ня можа разьлічваць эміграцыя паняволеных народаў, ня маючы ані атамных бомбаў ані патрэбных дывізыяў.

Вось чаму, увесь наш высілак у сучасны мамэнт павінен быць скіраваны на перакананье грамадзкай апініі ўсяго дэмакратычнага съвету, што усе народы, так вялікія як і малыя, бяз розніцы колеру іх скуры і веравызначаньня, павінны мець адноўкаве права на незалежнае дзяржаўнае жыцьцё у сваіх этнаграфічных межах.

Да гэтага высілку я і заклікаю Вас усіх у гэты Вялікі для нас дзень. Няхай у гэтym Вам дапаможа ўсемагутны Бог.

США, Сакавік 1962

/-/ Р. Астроўскі

- 0 -

Пытае вецер у расьлінак:

- Чаму зіма вас не ўзяла? -

І кажуць тысячи былінак:

- Мы ад зямельнага цяпла! -

Пытае холад у крыніцы:

- Чаму цябе я ня спыніў? -

Яму адказвае вадзіца:

- З зямлі струменіць мой разьліў. -

Пытае бура старца-дуба:

- Чаму цябе я не зламлю? -

І кажа дуб:- Я ўрос ў зямлю,

З зямлёю жыць у дружбе люба.

Я. К.

КОСМОНАУТЫ "КОСМОНАУТЫ"

Падарожжа у сусьвет аддаўна цікавіць чалавека і тэарэтычныя разважаньні над гэтаю праблемаю былі публікаваны шматлікімі навукоўцамі ўсіх народаў. Але на адных разважаньнях ня скончылася і пачаліся досьледы над магчымасцяй рэалізаваць гэтую ідэю, якія ўжо трываюць стагодзьдзі ад мітычнага Ікара да Гагарына, Тітова і пасьляхова-удалага палёту Джона Глена, абы чым сёньня падрабязна піша прэса цэлага съвету, за выняткам савецкай, якая абмежавалася толькі кароценъкай зацемкай.

Праўда, Мікіта Хрушчоў палічыў патрэбным выслаць Прэзыдэнту США павіншавальную тэлеграму, у якой не абышлося без звычайнай бальшавіцкай фразэолёгіі аб трывалым міру і працянове аб'яднаць Савецкія і Амерыканскія выслілкі ў галіне асваення міжпланэтнае прасторы, аднак, факт застаецца фактам, што лідары Крамлёускага Алімпа вельмі неахвотна сёньня гавораць аб Амерыканскім дасягненні ў гэтай галіне. Затое яны злорадна напісалі тады, калі палёты Джона Глenna з тэй ці іншай прычыны адкладаліся, высьмейваючы амерыканскую навуку і тэхніку, якая быццам ня здольна справіцца з гэтым заданьнем.

І што-ж? Аказываецца, што гэтая ненавісная "капіталістычная" краіна, наперакор усякім Марксістцкім працоцтвам, ня толькі справілася з пастаўленым заданьнем, але магчыма ёсьць адзінай краінай, якая пасьляхова даказала магчымасць падарожы чалавека ў міжпланэтную прастору. Сёньня увесь съвет уважае, што палкоунік Джон Гленн установіў усесветны рэкорд, бо-ж палёты савецкіх косманаўтаў Гагарына і Тітова адбываліся пры поўнай засекречанасці. Поўных доказаў іх посьпеху няма, як няма верагодных сьведкаў іх палётаў. Чужаземныя навукоўцы і замежныя працтваўнікі прэсы да запуску Гагарына і Тітова ў арбіту зямлі дапушчаны ня былі. Міжнародная навуковая арганізацыя да гэтага часу ня мае неабходных вестак аб досьледах Гагарына і Тітова.

Кожны з апублікаваных Савецкім Урадам фотознімкаў аб палётах Гагарына і Тітова мог быць лёгка сфабрыкованы, што няраз здараўлася наглядаць у Савецкай практыцы.

Наадварот, ніхто ня можа аўвінаваці Амерыканскі Урад, што ён якія-не-будзь фотаздымкі змантаваў, бо-ж за палётам Джона Глена сачыў увесь съвет. Голос Глена быў зарэгістраваны у розных частках зямнога клубу падчас яго палёту на вокал зямлі. Голосы Гагарына і Тітова, чамусьці, мог зарэгістраваць толькі Савецкі Саюз!?

Акрам таго, увесь съвет ведаў аб усіх кампікацыях і няўдачах, звязаных з заплянаваным палётам Джона Глена. Ці былі якія небудзь непаладкі з палётамі Гагарына і Тітова

ніхто нічога ня знае. Сьвету ведамы ўсе наўдачы амэрыканцаў, але ніхто нічога ня знае аб няўдачах савецкіх. Ці можа Саветы мелі заўсёды толькі адны посьпехі і ніколі ніякіх няўдачаў? У гэта цяжка паверыць.

Давер не здабываецца скрываньнем фактаў, наадварот, за-сэкрэчаннасьць выклікае часта нават няслушныя падазрэнні і абсолютны недавер.

Палёт джона Гленна закончыўся шчасльів, хоць мог скончыцца і катастрофой, але тады аб гэтым ведаў-бы цэлы съвет.

Ці савецкая няўдачы, а іх напэўна было ня мала, пацягнулі за сабой пэўныя людзкія ахвяры? Савецкая прэса аб гэтым маўчиць, аднак, на падставе публікацыяў заходніх прэсы і інфармацыі Амэрыканскага разьведкі ўдалося даведацца, што першую ахвяру / ці лепш кажучы аднэю з першых ахвяраў / савецкіх досьледаў ў галіне завалдання касмічнаю прастору быў касманаўт Аляксей Ледкоўскі, ракета якога паднялася на 300 км., але назад не вярнулася. Здарылася гэта яшчэ у 1957 годзе. У наступным 1958 годзе быў запушчаны ў космас Терентий Шиборин, які таксама не вярнуўся. У студзені 1959 г. быў запушчаны адзін з вэтэранаў 2-го ўсясьветнае Андрэй Міткоў, ракета якога па 20 мінутах лёту ўзварвалася ў паветры. У кастрычніку 1959 г. у журнале савецкім "Огонёк" быў апублікованы артыкул аб савецкіх касманаўтах - Аляксею Белаконеве, Аляксею Грачове і Іване Качуры, але зараз аб іх нічога ня чуваць. Магчыма, што ўсе яны трое згінулі яшчэ да так званых палётаў Гагарына і Тітова. Савецкі ўрад прызнаўся толькі, да аднае няўдачы, калі ў арбіту зямлі была запушчана капсуля, якая назад не вярнулася. У гэтай капсуле, згодна з цверджаньнем Масквы быў "манэкен", але ня выключана магчымасць, што там быў не манэкен, а жывы чалавек.

Заходнія навукоўцы хочуць верыць, што касманаўты Гагарын і Тітоў істотна лёталі навокал зямлі, хоць абодвы яны далі блутаныя і супярэчныя весткі аб сваіх дасягненіях. Мы, аднак, добра абазнаныя з савецкай "ліпай", ці інакш кажучы з савецкім фальшаваньнем сапраўднасьці, абсолютна ў гэта ня верым. Ня верылі мы і ў перад, бо-ж дэ-факто ані Гагарын, ані Тітоў не далі ніякіх верыгодных інфармацыяў, а тое, што яны давалі мог даць кожны чалавек, абазнаны з тэхнікаю палётаў і тымі астронамічнымі зьявішчамі, якія дакладна апісаны ў папулярных брашурах. У гэтым сваім перакональні аб палётах гэтих савецкіх "косманаўтаў" мы яшчэ больш упэўніліся цяпер, пасля палёта касманаўта Джона Гленна і яго сапраўдных перажываннях падчас палёту ды ягоных дэтальных выясненіях, якія ён нам даў падчас ягоных кароткіх публічных выступленьняў перад прадстаўнікамі навукі, Амэрыканскага Конгрэсу і прэсай.

Мы, зразумела, ня цьвердзім, што Гагарын і Тітоў ня лётали наагул. Яны бязумоўна лёталі толькі не навокал зямлі, навокал Мікіты Хрущова, у звычайных самалётах, з якіх, магчыма, яны і спусьціліся на парашутах на нейкім калгасным полі. Нават інфармацыі, падаваныя аб гэтых "спусках" Гагарына і Тітова савецкаю прэсаю, поўны такіх супяречнасцяў, што аніяк нельга паверыць у тое, абы чым так крычаць/ці лепш кажучы крычалі/ бальшавікі ў мэтах палітычнай прааганды да палёта Джона Гленна. Абы тым, як было ў сапраўднасці з палётамі гэтых савецкіх "касманаўтаў", зразумела, нічога ня ведаюць ня толькі звычайныя савецкія грамадзянне, але і большасць савецкіх навукоўцаў, якія адсутнічалі пры гэтых досьледах. Ведае, аднак, абы гэтым усю праўду Мікіта Хрущоў і таму ён так паспешна запрапанаваў Прэзыдэнту Кеннэды супрацоўніцтва савецкіх навукоўцаў ў гэтай галіне.

Было-б, аднак, вельмі і вельмі лёгкадумным прыняць гэтую Хрущоўскую праанову, бо-ж Масква ніколі не дапусьціць Амерыканскіх навукоўцаў да сваіх лябораторый і свае контрольнае систэмы, а хоча паслаць сваіх НКВД-істасцей у Амерыку каб падгледзець амерыканскую тэхніку, якая дала такія цудоўныя рэзультаты.

Ад такога савецкага "супрацоўніцтва" ані навука, ані вольны съвет ніякай карысці мець ня будзе, а наадварот - гэта можа толькі даць магчымасць у будучыні Хрущову патрасаць ня толькі "Востокам"/так назвалі сваю касмічную капсулю Саветы/, але і "Западом", абяцаючы "угробіць" цэлы съвет, калі ён адмовіцца танцаваць пад ягоную дудку.

- 0 -

Гр. Ф. Высоцкі
Старшыня Параф. Кам.
Бел. Прав. царквы,
Св. Еўфрасініі.

Бел. Прав. царква Св. Міколы
у Ноттінгам

Пратакол № 25

Дня 30.12.1961 г. адбылася зборка царкоўнага Камітэту Беларускай Праваслаўнай царквы сьв. Міколы ў Ноттінгам, у прысутнасці а. Алега Мірановіча і парафіян гэтага прыходу. Зборку адкрыў настояцель царквы а. Алег, наступна адбыліся выбары старшыні зборкі, ягонага сакратара і сяброў зборкі у наступным складзе: старш. П. Несьцераў, сакр. У. Карпач, сябры: М. Клютко, Я. Раецкі.

Прысутнымі быў прыняты наступны парадак дня:

1. Адчыт і разгляд ліста г. Ф. Высоцкага да г. С. Дубіны ў Манчэстэр.
2. Пастанова Агульнага Сходу Праваслаўных Беларусаў у

Лёндане, на падставе месячніка "Аб'еднаньне" №4/91 за сьнежань 1961 г.

З пункту першага разгледжана наступныя пытаньні: 1. Утварэнъне Беларускага Праваслаўнага Епіскапату на чужыне і ачольваньне яго праз Арх. Апанаса. 2. Справа Статуту Беларускай Прав. царквы. 3. Справа намінацыі кандыдатаў на Япіскапаў Б.П.ц. як яп. Мацьвея і а. У. Яськова. 4. Школьныя падручнікі.

З пункту другога разглядалася так як арыгінальны.

Прысутнымі пастаноўлена:

Адносна ўтварэнъня Бел. Прав. Япіскапату на чужыне, прapanova прынята згодна і ў патрэбе жаданае дапамогі такая-ж будзе аказана.

Адносна Статуту Бел. Прав. Царквы, ня была прынята ніякая пастанова ў сувязі з tym, што ані наш настаяцель а.А. Мірановіч, ані царкоўны Камітэт Бел. Прав. Царквы ў Ноттінгам такога не атрымаў.

Адносна прапановы кандыдатаў у Япіскапы Б.П.ц. а пайменна, яп. Мацьвея і а. У. Яськова, дык мы лічым сабе за образу, а таксама за зьневажэнъне нашага беларускага нацыянальнага і рэлігійнага змаганъня на чужыне, калі мы мусім талераваць такую кандыдатuru, а таму востра пратэстуем usім tym хто носіцца з такімі думкамі.

Адносна школьніх падручнікаў, гэта ёсьць карысная справа з нацыянальнага пункту гледжанъня. Аднак у нас тут гэтая справа была залагоджана пара гадоў таму назад.

Адносна пастановы Сходу Праваслаўных Беларусаў у Лёндане, дня 29.10.1961 на падставе месячніка "АБ'ЕДНАНЬНЕ", мы поунасьцю адабраем іх пастанову ў пунктах 1.2.3., аднак адносна пункту 4-га у справе пакліканъня Лёнданскага Парафіяльнага Камітэту ў паданым імі складзе, нам прысутным на данай зборцы ёсьць ня ведамым, так як пяць гадоў таму назад у Лёндане быў выбраны і зарэестраваны ў Экзарха Константынопальскай Патрыархii Арх. Атэнагораса, камітэт у складзе: стар. А. Малаха, сакр. Н. Бударкевіч і сябра С. Голоп, а таму пакуль не атрымана рэзыгнацыі ад выжэй паданага Цар. Камітэту, кожны камітэт будзе ўважацца не правамоцным. Калі-б. Калі-б у выпадку Лёнданская акруга мела жаданъне адлучыцца ад існуючай Беларускай Праваслаўнай Царквы ў Англіі, настаяцелям якой зьяўляецца а. Мірановіч, дык у першую чаргу мусіць быць зааснована парафія, або царква, а не сам камітэт.

На заканчэнъне зборкі прысутныя узгоднілі пагляд, што было-б пажадана каб у будучыні ўсякія справы адносна нацыянальна-рэлігійнага жыцьця былі інформаваны і ўзгоднены з адпаведнімі асобамі звязанымі ў гэтых справах.

Пратакол падпісалі: Старшыня, сакратар і сябры.

БЕЛАРУСКАЯ СУБОТНЯЯ ШКОЛКА У ЛЕНДАНЕ

Сілай волі злажыўшыся абставіны 2-ое Усясьветнае Вайны закінулі частку беларускіх эмігрантаў у вялікі горад Лёндан, якія тут і аселіся. Такім чынам, апынуўшыся далёка ад роднага краю, роднае мовы, роднае песьні і нашага роднага назову - Беларусь, нашым святым абавязкам, тут на чужыне, ёсьць аддаць чэсьць і пашану роднаму краю, які нас узгадаваў і дау пачаткі жыцьця. І сапраўдны шчыры беларус, у якога у сэрцы жыве любоў і вера да свайго роднага-блізкага, той напэуна захоча пераказаць гэтыя духовыя вартасці сваім дзецям. А для самых дзяцей, таксама будзе цікава даведацца аб тым, нечым новым, незнаёмым для іх краю - Беларусі з куль паходзяць іхнія бацькі.

Дзеля таго стараньнямі беларускіх арганізацыяў ХАБР і ЗБВБ, у Лёндане зарганізавана Беларуская Суботняя Школка.

Аднак, на вялікі жаль, ня усе бацькі належна дацэнтаваць значэнне свайго паходжанья. Часта яны стыдаюцца прызнацца хто яны, а сваіх дзяцей пасылаюць у іншыя суботнія школкі. Ці такія бацькі застанаўляюцца над пытаньнем, якімі растуць іхнія дзецы? Ці гэтыя бацькі стыдаюцца сваіх бацькоў, якія жылі на Беларусі у недастатках, а тут яны распанделі і гэтым самым адчуваюць кры́ду да Беларусі і ўсяго беларускага?

Ніхто ня ведае, як кола гісторыі можа павярнуцца і дзе могуць быць іхнія дзецы, так як мы ніколі ня думалі, што алынімся аж тут у Лёндане. Але гледзячы з боку, як гэта ўсё выглядае прыкра і балюча, а панекуль сорамна і ганебна, калі бацькі пасылаюць сваіх дзяцей у чужыя і часта варожыя нам школкі, памінаючы сваю бацькаўскую мову, звычай і народную культуру. Вось такім людзям Гальляш Леўчык прысьвяціў наступны верш:

Хто адрокся сваіх,
 Хто стыдацца нас стаў
 І прыліп да чужых,
 Каб ён съвету ня знаў!

Мову родную хто
 Пазабыў, асьмяяў,
 Загубіў за нішто,
 Каб ён съвету ня знаў!...

Ня так даўно аўстралійскі міністар эміграцыі Доўнэр, пра маўляючы ў Сыднэй да эмігрантаў з 13-ці краінаў з нагоды на туралізацыі, між іншымі сказаў: "Будзьце думныя са свае народнае культуры і дайце магчымасць Аўстралійцам з яе карыстаць."

Вучыцеся ангельскае мовы, але не забывайце выхоўваць сваіх дзяцей так, каб найменш зналі дзьве мовы, пры гэтым вучыцеся мовы сваіх продкаў"....

Падобнае асьведчанье высказаў пару гадоў таму канадыйскі міністар эміграцыі, які застыдзіў аднаго з эмігрантаў Усходняе Эўропы за тое, што той хацеў зъяніць сваё прозвішча на прозвішча больш англа-саскае. Міністар яму сказаў, што ня трэба стыдацца свайго паходжаньня, бо той чалавек, які зацірае съяды свайго паходжаньня, паступае нягодна.

Дзякуючы стараньям сяброў Галоўных Управаў ХАБР і ЗБВБ дnia 17-га сакавіка г.г. распачала сваю працу Беларуская Суботняя Школка. Яе першым настаўнікам з'яўляецца гасп. А. Жданковіч. Школка знайходзіцца ў дзяльніцы Лёндану /Гам-мэрсміт/. Заняткі пачынаюцца кожную суботу ад 10 да 12 гадзіны рана. Аплата мінімальная, паколькі арганізацыі пакрываюць большасць коштаў. Бацькі жадаючыя пасылаць сваіх дзяцей у Беларускую Школку, павінны звязатца да гасп. А. Жданковіча, або да беларускіх арганізацыяў.

Бацькі, памятайце аб сваім паходжаньні і перакажыце ўсёмагчымае сваім дзесям.

Бацька беларускай пісьменнасці Ф. Багушэвіч так сказаў: "Не пакідайце мовы нашай беларускай, каб не умерлі".

Ю. В-скі

АДГУКНІСЯ, МІЛЫ БРАТ, СЯСТРА!

Адгукніся, брат, сяstryца,
Народ кліча твой цябе,
Родны дзверы адчыніушы
Усьцяж шырока для цябе.

Кліча бацька, кліча ма́ка,
Кліча брат родны, сястра:
Дай нам радасну сустречу
У доме роднага айца.

Тут сустрэнеш сястру, брата,
Тут сустрэнеш сваякоў,
Родну мову, родну песню,-
У сваім будзеш, ня ў чужом.

Нашы нівы каласісты,
У нас вялікі ўраджай -
Не прасі ў чужынцаў хлеба,
Лепш свайго йшчэ каму дай.

Адгукніся брат, сяstryца,
Народ кліча твой цябе,
Не страцілі-ж грамадзянства,
Прывітаем мы цябе!

Тарас Сайка

З ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ
 /Працяг з папярэдняга нумару/

Але беларусы перажылі і гэта. На месцы старых беларускіх кніжак з'яўляліся новыя: Яна Баршчэўскага /1790-1851/, Вінцэса Равенскага /1782-1842/, Аляксандра Рыпінскага, Яна Чэчата /1797-1847/, Вінчука Дунін-Марцінкевіча /1807-1884/ ды іншых. Найбольш плодным з іх быў В. Дунін-Марцінкевіч. Ен напісаў у палавіне XIX ст. колькі беларускіх сцэнічных твораў, паэмаў і першую беларускую опэру "Сялянка"/1846 г./, музыку да якое стварыў Станіслаў Манюшка - сын Беларусі, які падобна, як і іншыя сыны беларускае зямлі - Міцкевіч, Адынец, Крашэўскі, Арэшчыха, Сыракомля, Кандратовіч і другія - у бальшыні служылі польскай культуры. Треба сказаць, што і Баршчэўскі, і Чэчэт, і Рыпінскі, і Дунін-Марцінкевіч таксама мелі сымпаты да Польшчы і былі пад польскімі ўплывамі, але ў іхняй творчасці выяўлялася ўсё-ж большая любасць да Беларусі і імкненіне да свабоды.

З другога боку, беларускай справай, беларускай гісторыяй, мінуўшчынай Беларусі началі цікавіцца тыя вучоныя людзі з нашага краю, што трапілі пад уплывы расейцаў. Так, прыкладам, ведамы архівісты і гісторык К. Калайдовіч, родам беларус, цікавіўся старабеларускімі дакументамі і ў 1822 г. выдаў працу п.н. "О белорусском наречии". Далей цікавіліся досьледамі Беларусі Кушын, Згілеўскі, Шпілеўскі, Кіркор, Сяменаў і другія, якія пісалі і выдавалі кніжкі на беларускія тэмы з галіны гісторыі, этнаграфіі і геаграфіі Беларусі. Зьявіўся таксама вельмі цікавы і прыгожы беларускі літаратурны твор, паэма п.н. "Тараc на Парнасে".

Тымчасам паншчына і перасълед вялі беларускае сялянства да фізычнага зьнішчэння. З кожным годам усьцяж падаў прыродны прырост сялянскага жыхарства. Селянін беларускі, дарма, што спакойна ад прыроды характару, ня мог гэтага ўсяго спакойна перажываць і таму бунты яшчэ больш павялічаліся. Толькі за час панавання Мікалая I агулам было 650 бунтаў і лік іх далей рос. Так, прыкладам, калі ў 1826 г. было 85 сялянскіх паўстаньняў, дык у 1845 г. лік іх узрос аж на 207. Гэта прымушала расейскіх цароў шукаць выхаду, і яго ўрэшце рэштаў знайшоў Аляксандар II. Цар гэты панаваў ад 1855 да 1881. Эту і ўважаўся за ліберальнага. Ен, каб супакоіць сялянства, пастанавіў 19.II.1861 году правесці земельную рэформу, даць сялянам зямлю, ды скасаваць паншчыну. Зямлі, аднак, сяляне атрымалі вельмі мала, і за яе трэба было плаціць паном вялікі выкуп. Ды ў руках паноў чэціць, асталося каля 60%, а часамі, у некаторых месцах, і менш. Тому сяляне, не могуучы утрымашца на надзеленых ім кавалках зямлі, хоць і былі быццам-бы вызваленыя ад паншчыны, аднак фактывна далей знахо-

дзіліся ўзалежненныя ад паноў, бо муселі ісьці да іх шукаць працы, каб мець кусок хлеба. Апрача таго, шмат сялянаў зусім зусім не надзялялі зямлёй. Былі безземельныя, або малаземельныя, ці гэтах званыя батракі. Праўда, гэтym часам пачала развязвацца прымесловасць і частка сялян ішла ў гарады на фабрыкі, але запрауды палажэнне сялянаў было вельмі цяжкое і далей, бо як пан, так і фабрыкант за іхнью працу плаціў гэтулькі, колькі яму падабалася, эксплойтуючы сялянства для свае раскошы і лёгкага жыцця. Такім парадкам і рэформа 1861 г. не развязала сялянскае праблемы, і сялянства далей бунтавалася. На працягу двух год 1861-1863 лік сялянскіх бунтаў даходзіў да 1100. Урад і паны распраўляліся з сялянамі нябывала жорстка.

У гэтую пару на заходзе Эўропы тварыўся г. зв. "навуковы рэвалюцыйны сацыялізм", а ў Расейскай Імперыі развязвалі шырокую дзейнасць рэвалюцыйных гурткі Гэрцэна і Бакуніна. Ерцэн і Бакунін думалі аб tym, як развязаць нацыянальныя пытаньні паняволеных расейскімі царамі народаў: беларускага, летувіскага, польскага, украінскага і інш. Яны праектавалі адрадзіць гаспадарства Польскае, Беларускае, Украінскае і Летувіскага на фэдэрацыйнай аснове.

Палікі тады ізноў пачалі рыхтавацца да новага паўстання, але між імі паўстаў разлад і падзел на дзве групы: "белых" і "чырвоных". Да першых груп належалі пераважна абшарнікі-прыхільнікі больш спакойнага змагання з царызмам і старых польскіх шляхоцкіх парадкаў. У радох-жа чырвоных пераважна была мяшчанская інтэлігэнцыя, бяднейшыя абшарнікі - прихільнікі новага ладу, дзе кожны мог бы мець волю і доступ да науки. Яны сталі за вострае змаганье супроты расейскага царызму за незалежнасць, спадзяючыся пры гэтым мець дапамогу з боку дэмакратичных кругоў замежжа, асабліва Францыі. Як "белыя", таксама і "чырвоныя" пашыралі сваю дзейнасць на землі беларускія і летувіскія. Былі нават польскія групы ў Маскве і Петраградзе, дзе гуртавалася насамперш студэнцкая моладзь.

Сярод студэнтаў у Петраградзе знаходзілася крыху моладзі і з Беларусі. Там між іншым быў і студяваў права Кастусь Каліноўскі /1838-1864 г./, сын беднага шляхціца-ткача з-пад Сьвіслачы, Ваўкавыскага павету, а таксама сын беднага шляхціца з-пад Ашмяны Францішак Багушэвіч /1840-1900/. Абодва яны захопліваліся вызваленскімі сацыяльнымі і рэвалюцыйнымі ідэямі. Асабліва аднак дзейным быў Кастусь Каліноўскі. Ен у 1860 г., скончышы ўніверсytэт, горача ўзяўся за працу на роднай беларускай ніве. Апрануўшы вясковую саматканую сьвітку, Каліноўскі вандраваў па роднай Горадзеншчыне ад вёскі да вёскі, будзіў народ, усъведамляў яго ў патрэбе змаганья з царызмам і панамі, якія няволілі сялянства і увесь беларускі край. Ен заклікаў да працы над адраджэннем беларус-

кае культуры і беларускага гаспадарства. Каб праца гэтая ішла хутчэй, у 1862 г. Каліноўскі наладзіў у Беластоку нелегальную друкарню і задумаў выдаваць нелегальны беларускі часопіс "Мужыцкую Праўду", а таксама розныя адозвы.

Ня лёгкая з гэтым была справа, аднак Каліноўскі ўсё перамог і ужо ў ліпені месяцы 1862 году ўстрывожаныя царскія агенты паведамлялі сваіх кіраўнікоў, што сярод сялянства расходзіца нелегальная беларуская газета "Мужыцкая Праўда", друкаваная лацінкаю ў нейкай патаёмнай друкарні.

Устрывожанье расейцаў было зусім зразумелым, бо Кастусь Каліноўскі ў "Мужыцкай Праўдзе" ня толькі адкрыта гаварыў пра ўсе кры́уды, што дзеяліся беларускаму сялянству, але адначасна заклікаў усіх да адкрытага змаганья і паўстаньня супроты расейскага цара і супраць польскіх паноў, што панявольвалі Беларусь. Ен заклікаў да змаганья, каб пазбыцца расейскага цара, паноў і паншчыны, каб здабыць для сялян зямлю на собскасць, не плаціць вялікіх і кры́удных падаткаў, служыць у краёвым войску і ваяваць толькі за волю сваёю краю калі хто на яго нападзе, мець свободу трymацца тae веры, якоe трymаліся прадзеды народу і быць вольнымі людзьмі, як гэта было ўжо ў шмат якіх гаспадарствах Эўропы.

Кастусь Каліноўскі пад мянюшкай "Яська Гаспадар з-пад Вільні" у сваёй "Мужыцкай Праўдзе", між іншым, пісаў: "О, загрыміць наша праўда і, як маланка, праляціць па съвеце... Ад маскаля і паноў няма чаго спадзяваціся, бо яны ня вольнасьці, а глуму і зьдзірства напага хочуць... Ну ня доўга яны нас будуть абдзіраць, бо мы пазналі, дзе сіла і праўда, і будзем ведаць, як рабіць трэба, каб дастаць зямлю і волю...." /"Мужыцкая Праўда" №1/... "Каб народ наш на век векаў быў вольны і щасцілівы". /"Мужыцкая Праўда" №2/.

"Дзяцюкі! - пісаў Каліноўскі. Жывучы пад жондам маскоўскім, кожны ведае, што ён нас абдзірае і глуміць, але мала хто добра гадаў, ці можна ад яго спадзявацца чаго-небудзь для нас або дзяцей нашых. Я, дзяцюкі, лепш знаючы ад вас, уздумаў напісаць пісьмо, каб не маглі туманіць розуму вашага. Для таго чытайце з увагаю, а як прачытаеце, давайце да другой вёскі. Чалавек такую мае натуру, што калі даведаецца, то хоча зразумеці добра і дастаці ўсяго, што яму належыць. Гэта вялікая праўда. От яшчэ нядауна гаварылі нашыя, што яны створаны для того, каб служылі паншчыну і былі нявольнікамі, а ці сягоныя гэтак скажуць, калі ўжо ведаюць многа і многа хочуць. Сягоныя ўсе ўжо паразумнелі, усе ўжо мужыкі талкуюць, што Бог стварыў чалавека, каб ён карыстаў з вольнасьці справядлівай, і съмяюцца, як маглі інакш думаніць. Мы сягоныя ўжо ведаем, што чалавек вольны тады, калі мае кавалак свае зямлі, за каторую ані чыншу і аброку ня плаціць, ані паншчыны ня служыць... Нам вольнасьці трэба не такой, якую нам, якую нам скоча даци, ну якую мы самі,

мужыкі, паміж сабою зробіма... Няма чаго чакаць ад нікога, бо ўжне толькі той, хто пасе. Так сейце-ж, дзяцюкі, поўнаю рукою, не шкадуйце працы, каб мужык быў чалавекам вольным, як на цалюськім съвеце". /"Мужыцкая Праўда", № 3/. "У нас адновучаць па школах, каб ты знаў чытаці памаскоўску, а то для таго, каб цябе саўсім перарабілі на маскаля". /"Мужыцкая Праўда" № 4/. "Станьма-ж дружна разам за нашую вольнасьць.... А будзе ў нас вольнасьць, якое ня было нашым дзядом і бацьком". /"Мужыцкая Праўда", № 7/.

З гэтых кароткіх цытатаў з "Мужыцкае Праўды" відаць, як запраўды шырака і глыбака разумеў і ставіў беларускую нацыянальную справу Кастусь Каліноўскі і як вялікае значэнне мае "Мужыцкая Праўда" у беларускім адраджэнскім руху.

Тады, калі Каліноўскі разгортваў шырокую дзейнасьць у Гродзеншчыне, выступаючы пад рознымі мянушкамі, як: Яська Гаспадар з пад Вільні, Васіль Світка, Макарэвіч і Чарнэцкі, у Вільні тварыліся ўжо паўстанцкія арганізацыі. На чале іх стаялі: Старжынскі, Зьвірждоўскі, Агрэзка, Пшыбыльскі, Длускі, Аскерка, Далеўскі, Малахоўскі, Вярыга і др.

Усе яны ведалі пра Кастуся Каліноўскага, у паглядах з ім не ўсе аднак згаджаліся. Бальшыня гэтых людзей была за тое, каб віленскія паўстанцкія арганізацыі мелі цесную лучнасьць з Варшавай і скіляліся на бок белых, а Каліноўскі заяўляў, што "сякера паўстанца не павінна спыняцца нават над калыс-каю шляхоцкага дзіцяці" і што "такой бесталковай галаве, як Варшава, ня можна даверыць долю Беларусі". Таму сярод вілен-скіх правадыроў паўстаньня, калі зъявіўся туды Каліноўскі, настаў разлом. Да Каліноўскага далучыліся: капітан Зьвірж-доўскі, інжынер-паручнік Малахоўскі, Вярыга і лекар Длускі. Наколькі палякі думалі ўвесі паўстанцкі рух абаперці на шляхце і на абшарніках, нагэтулькі Каліноўскі і ягоныя сябры ўважалі, што паўстаньне ўдасца тады толькі, калі за ім пойдзе сялянства, якому трэба аддаць усю зямлю бяз выкупу і з якога трэба было выбраць паўстанцкі апарат. Адначасна Каліноўскі пашыраў думку вуні і на рэлігійным грунце на Бела-русі, хочучы з вуні зрабіць нацыянальную беларускую рэлі-гію, веру, дзе была-б беларуская мова і дзе ня было-б уплы-ву ані польскага, ані расейскага.

Палякі усьцяж стараліся падпарадковаць Каліноўскага вар-шаўску камітэту, а ён заяўляў, што беларусы самі сябе мо-гуць кіраваць. Тады "белыя" загразілі, што калі ён з сваім Камітэтам не падпарадкуеца Варшаве, дык іхныя імёны будуць апубліканыя у газетах і такім парадкам яны будуць раскры-тыя ды панясуць адказнасьць перад урадам і перад Польшчай. Каліноўскі, запратэставаўшы супроць гэтага, змушаны быў вы-ехаць з Вільні ў Гарадзеншчыну, дзе далей праводзіў сваю дзейнасьць. Зьвірждоўскі выехаў на ўсход і праводзіў рэва-люцыйную акцыю сярод студэнтаў Горы-Горэцкага Сельскагаспа-

дарчага Інстытуту. У Вільні застаўся Малахоўскі, і ён у лучнасьці з Каліноўскім патаемна праводзіў самастойную беларускую лінію. Яны далей пашыралі сваю акцыю і заклікалі змагацца з царскім урадам, а таксама думку пра тое, што трэба стварыць мужыцкую Беларусь, незалежную і ад польскага пана і ад расейскага самаўладзтва, што разам эксплётавалі беларускага селяніна.

Каліноўскі і ягоныя сябры былі людзьмі высокаасьвеченымі, поўныя энэргіі і любасьці да свайго краю і народу, і свае акцыі ня спынялі нават тады, калі палякі ў 1863 годзе праіграли паўстаньне. Наадварот, Каліноўскі, абвясціўшы сябе дыктатарам Беларусі, яшчэ больш узмацніў і найдаўжэй праводзіў сваю рэвалюцыйную працу. Калі-ж польскія паны, спалохаўшыся пагромшчыка паўстанцаў, віленскага генерал-губэрнатора Мураўёва, пачалі падпісаць лісты з "верноподданническім" адрысам да цара, дык па загаду Каліноўскага паўстанцы зрабілі замах на арганізатара гэтага падпісанья аблішніка Дамэйку і моцна яго парэзалі. Гэты факт страшэнна ўзбурыў расейцаў. Мураўёў асабіста пачаў кіраваць асочваньнем Каліноўскага і ягоных найбліжэйшых супрацоўнікаў. Круг дзейнасьці паўстанцаў звужаўся і ў канцы 1863 году па даносе паліцыі ўдалося арыштаваць памоцніка Каліноўскага Далеўскага, загадчыка гаспадарска-грашовае часткі паўстаньня на Беларусі Здановіча і паўстанцкага камісара Віленшчыны Дарміноўскага. Паліцыя, ведаючы, што яны былі найбліжэйшымі супрацоўнікамі Каліноўскага, старалася рознымі способамі вымусіць ад іх паказанья аб месцы пробыўваньня Каліноўскага, але ніхто з іх свайго правадыра ня зрадзіў, хоць усім прышлося згінуць на эшафоце. Здановіча і Дарміноўскага павесілі ў сънежні 1863 годзе, а Далеўскага - у студзені 1864 году.

Пасля паліцыя натрапіла на съяды Малахоўскага, і ён мусіў выехаць за межы. Фр. Багушэвіч, які браў таксама ўдзел у паўстанні, быў ранены ў нагу і каб заблытаць съяды, выехаў на Украіну ў Нежын, дзе прадаўжаў студні. Каліноўскі застаўся блізу што адзін, але дарма, ён і далей съмел, энэргічна працаваў, спадзяючыся падняць працоўныя беларускія масы проці польскіх паноў і расейскага цара. Аднак растаўленыя агенты Мураўёва дзеілі. Яны шукалі Каліноўскага ня толькі ў Вільні, але і ў Менску, і там, натрапіўшы на съяды падпольнае беларускае арганізацыі, злавілі шляхцюка Парфіновіча. Парфіновіч ведаў, дзе знаходзіцца дыктатар і, калі паліцыя дакляравала яму падараваць жыцьцё, дык ён паказаў памешканье Каліноўскага ў Вільні, у съвятаянскіх мурох, дзе Каліноўскі жыў, пад прозвішчам Вітаута Вітажэнца. Арышт Каліноўскага адбыўся 29.1.1864 г., і пасля яго паўстаньне было канчальна зъліквідавана, а сам Каліноўскі 22.3.1864 году павешаны на Лукіскім пляцы ў Вільні. Перад съмерцяй сваёй

Каліноўскі, будучы ў вастрозе, напісаў яшчэ ліст да беларускага народу наступнага зъместу:

"Мужыкі, браты мае родныя!

З-пад шыбеніцы маскоўскай прыходзіцца мне пісаць да вас і можа астатні раз. Горка пакінуць зямельку родную і цябе, дарагі мне народзе. Грудзі застогнуць, забаліць сэрца, але ня жаль згінуць за тваю праўду. Прымі, народзе, да шчырасьці маё слова перадсъмертнае, бо яно як-бы з таго съвету толькі для дабра твайго напісаны. Нямаш, браткі, большага шчасця на гэтым съвеце, як калі чалавек мае розум і навуку. Тады ён толькі ў радзе жыць у дастатках, і тады толькі, памаліўшыся Богу, заслужыць неба, бо, узбагаціўшы навукай розум, разаўе сэрца і народ свой цэлы шчыра палюбіць. Але як дзень з ноччу ня ходзіць разам, так і навука праудзівая ня ідзе разам з няволяй маскоўскай. А пакуль яна ў нас будзе, у нас нічога ня будзе. Ня будзе прауды, ня будзе ба-гацьця і ніякае навукі, адно намі, як скацінай, варочаць будуць не для дабра, а на пагібель нашу. Ваюй, народзе, за сваё чалавече і народнае права, за сваю веру, за зямлю сваю родную. Бо я табе з-пад шыбеніцы кажу, народзе, што тады толькі зажывеш шчасліва, калі над табой маскаля ўжо ня будзе".

/Працяг будзе/

- 0 -

...Брацьце мае, Беларусы!
У страшнай кнізе людзкіх спраў,
Мусіць, сам Бог для спакусы
Гэты край наш адзначаў.
Тут схадзіліся плямёны
Спрэчкі сілаю канчаць,
Каб багата адарони
Мілы край наш звялаца,
А нас цяжка ў сэрца раніць,
Пад прыгон узяць навек,
Нашы скарбы апаганіць,
Душу вынесці на зьдзек,
Каб у віры тэй ашукі
Зынішчыць нашы ўсе съяды,
Каб ня ведалі і ўнукі,
Хто такія іх дзяды.

Тут на нашых становішчах
Польшча білася і Літва,
Каб на гэтых пажарышчах
Узмацавалася Масква.

/Сымон Музыка/

Уладзімер Клішэвіч
 ВАСІЛЬ КАЛІНА
 Паэма

Разьдзел 5-ты

I

Васіль стаяў на раздарожжы,
 Было над чым падумаць тут,
 Куды ён здольнасьці прыложыць,
 Які усміхнецца інстытут.
 Яму усміхалася аж тры,
 Які ты хоч, такі бяры.
 Ахвота ўзыдзе і застыне,
 Жаданье страхам падсякае,
 Яго пужае кроў людзкая -
 Не доктар ён у мэдыцыне.

II

Хадзіў, глядзеў як рэжуць цэлы,
 Да дрэнных пахаў не прывык.
 Ляжыць халодны, адранцьвель,
 Не чуецца жывога крык.
 Васіль съмеяўся сам:- Змагу
 Адрэзаць мёртваму нагу,
 Але яму ня трэба лекаў.
 Жывому трэба дапамога,
 Бяры і рэж нажом жывога,
 Або лячы вайны калекаў.

III

Хлапец, здаецца, сеў на мелі.
 Хоць сам сваім вачом ня вер.
 Васіль яшчэ ў Сакрата цэліў,
 Ды на табе - прыстаў Гамэр.
 Вітае радасна стары,
 Хто да цябе - таго бяры.
 Цібыў закон, ці выпадкова
 Такое шчасьце падвярнула:
 Васіль застаўся вечным мулам,
 Дарога гнулася падковай.

ІУ

Васіль, студэнт Педагагічнага Універсітэту,
 Яду, як церніца мяце,
 Цярпіць галодную пакуту,
 Марш граюць кішкі ў жываце.
 Каго з нас голадам ня пёк
 Савецкі голенъкі паёк?
 Ніякай тлущы ў місцы, пуста.
 Расла нянавісьць ашалела,
 Жывым пячонкі пераела
 Штодзённа мёрзлая капуста.

У

Даўно мінуу той час далёкі,
 Яму я сумна үлік вяду.
 Студэнт ня думаў пра ўрокі,
 А марыў толькі пра яду.
 На твары радасьць не цвіце,
 Калі пустэча ў жываце,
 І гаварыць аб tym ня лоўка.
 Прыйдзе час балючи
 Бязлітасна галодных мучыў,
 Ганіу студэнтаў па сталоўках.

УІ

Нястача супу, хлеба мала,
 Наспробуй поснага паеж!
 А маладосьць сваё таптала
 Ня мела стомленасьці меж,
 На аглядалася назад.
 Шуміць жыцьцёвы вадаспад,
 Адважна крокамі ступае,
 Не апускаецца, ня ные,
 Зрывае радасьці зямныя
 Пара юнацтва залатая.

УІІ

Ідэя вольнасці не гасла
 І ў тыя змрочныя часы,
 Сыціскала моцна пераўясла
 У съпелым снопе каласы.
 Ня раз халодны вецер біў

На каласох пасьпелых ніў.
 Зярнят зямлі хавала цела
 Што асыпаліся з калосья.
 Глядзіш - нябачнае ўзынялося
 І новай рунью зелянела.

УІІ

Ляціць да вуха голас звонкі,
 Губляюць страўнікі тугу,
 Бягуць студэнты ў перагонкі.
 Каб захапіць хутчэй чаргу.
 Тут ногі выяўяць свой спрыт
 Які ў каго з іх апэтыт.
 І гэтак бедныя гадамі.
 Жывот трymаюць на дыёце,
 Ваду і еж, ваду і пеце,
 Такая будучнасьць прад вамі.

IX

І як-бы ў радасьць не гулялі
 Жыве сапраўднасьцю жывот
 Ні ардэны, і не мэдалі.
 Ня зробяць думкам паварот.
 Як бык галодны не пад'еў
 Ен пераверне увесь хлеў,
 А чалавек-жа не жывёла,
 Ен разумее надта тонка
 Дзе тчэцца шоўк, а дзе суконка,
 Які базар гудзе наўкола.

X

Хто галадуе на заводзе,
 Хто на гарбу вязе калгас
 Тых радасьць ціхенька абходзіць,
 Тым променъ будучыні згас.
 Хто ў цёплым месцічку прыседзі,
 Таго ураджай таго і паседзі,
 Той паўтарае нам: "Бярэце...
 Куём мы шчасьце сваё самі
 Сваімі уласнымі рукамі,
 Умеем лёгка жыць на съвеце".

/ Працяг будзе /

АБЫ НА АДНЫМ МЕСЦЫ НЕ СТАЯЦЬ

У Кенігзбергу мы доўга не стаялі, у начы 12 ліпеня ад'-ехалі. Куды? Сам ня ведаю. Праз нейкі час цягнік вазіў нас то ўзад то ўперад па ўсёй Прусіі і Паморыі. Затрымаюся толькі над тымі мясцовасцямі, дзе яны мелі меншыя ці большыя здарэньні. Пасьля безталковае язы завязлі нас у Плоцк і загналі эшалон у тупік на пару дзён. У гэтым часе разышлася пагалоска, што прыехаў палкоўнік Кушаль. Усе спадзяваліся, што ён загадае зрабіць зборку і нешта новага нам скажа. Нажаль, як ціха ён прыехаў, так ціха і ад'ехаў. Толькі з боку мы да-ведаліся, што быццам Кушаль казаў, як-бы нашую Афіцэрскую Школу маюць накіраваць у Лодзь і там будзем прадаўжаць свае заняткі.

Аднаго нашага сябру па зброі /прозвішча не памятаю/ пры-шоў адведаць ягоны бацька, які быў афіцэрам у БКА. У начы, як усе спалі, бацька і сын спакавалі свае манаткі, ды ціхен'ка выйшауши з вагону пачалі ўцякаць, але іх зауважыў паставы, тады яны скаваліся ў бульбе, аднак і тут іх знайшлі. На заўтра рана, бацьку афіцэра і сына жаўнера паставілі без вітовак перад перад эшалонам на "зважай". Незадоўга, бацьку недзе адаслалі, а сына пасадзілі на суткі пад замок у будцы тормазу нашага вагону і не далі есьці.

Ад часу нашага адступлення з Менску, мы нідзе яшчэ не ззналі такое галодоўкі як у Плоцку. Немцы тлумачылі гэта тым, што мы тут не заправінтаўаны і трэба пачакаць. Тым часам, нашыя пачалі лазіць па ваколіцы на здабычу, што немцы не дазвалялі і калі каго злавілі то каралі. Я таксама кінуўся ў вадным кірунку і папаў у нямецкі маёнтак дзе працавалі палякі. Абышоў я нешта пяць польскіх хат і ніхто ня даў на-ват кавалачка хлеба. Іду чы назад на станцыю, я нарваў цераз плот, амаль яшчэ зусім зялёных вішняў і зьеў. Пасьля наскубаў каласоў жыта і падсмажыўшы іх на агні, таксама зьеў. На заўтра захварэў на дэзынтарью. Немцы ведалі, што я нечага наеўся і на мяне крычалі, але далі нейкага чорнага лякарства, да яго сухіх сухароў і за пару дзён я зноў быў здаровы.

Яшчэ перад Плоцкам, праяжджаючы праз Млаву, наш эшалон затрымаўся на пару гадзін на станцыі. К. К. захацеў выйсьці за сваёй патрэбай і як відаць не знайшоў клязэту, так што ускочыў у таварны вагон і тут-жэ залатвіўся. Аднак, немцы яго злавілі і заставілі рукамі вынясьці.

Праяжджаючы праз станцыю Дзялово, цягнік затрымаўся на пару мінuta. Вагон у якім я ехаў з сябрамі, меў будку з тор-мазам. На гэтай станцыі, хлапчук паляк гадоў 12, ускочыў у будку тормазу і пакручваўся. Ніхто на яго не зъвяртаў аса-блівай увагі, паколькі быў малым дзяцюком. Але калі мы пад'-яжджалі да наступнай станцыі, то кола нашага вагону было ў

вагні. Аказалася, што той 12-ці гадовы дзяцюк закруціў тормаз. Пасьля гэтага здарэння мы зноў прыпомнілі, што польськае АК дзейнічае.

З Плоцку нас накіравалі ў Цеханаў і ад гэтуль 21-га ліпеня 1944 году на пеша наш 1-шы Зьвяз прыйшоў у Маёнтак Даменты, нейкіх 10 кілометраў ад Цеханава, рэшта роты затрымалася пару кілометраў ад нас. У гэтым маёнтку праз пару дзён мы хадзілі на палявыя работы, паколькі стаяла добрая пагода.

27-га ліпеня ужо ня цягніком, а на пеша машыравалі далей, толькі кап. Шнайдар і кап. Мікула ехалі конна. Аднойчы кап. Шнайдар памыліў дарогу і закамандаваў назад ісьці. Уся рота паціху зашумела, тады, бяз вынятку, даў усім - бягом, лягай і т.д. Пасьля гэтае імпрэзы, паставіў нас фронтам і перапрасіў афіцэраў, якія ішлі на перадзе і таксама выконвалі мушту кап. Шнайдара.

І вось так, машыруючы далей, мы прыйшлі ў вёску Бзы. Кап. Шнайдар затрымаў роту на вуліцы ды яшчэ на сонцы, якое ня грэла, а пякло. Праз 5 хвілін адзін з нашых у шэрагу самлеў. Рота зноў паціху зашумела. Шнайдар пачаў крычаць, што за войска і т.д. У гэтым самым часе самлеў з Афіцэрскага Зьвязу С. са Слонімшчыны, а тут-же за ім яшчэ адзін наш сябра. Тады кап. Шнайдар даў загад разыйсьціся і мы паселі ў рове пад плотам у цені вішняў.

Вынятак з дзёньніка

"З Мінулага"

- 0 -

Ю. мывіца.

ГРАФІНЯ

Мой сусед ажаніўся. Скуль ён прывёз сваю жонку, ніхто ня ведае. Цікавейшыя гаварылі, што яна з знатнага роду.

- Графіня, - называлі яе суседзі.

Маладая графіня была прыгожая, "бітая", а нос наслала высака. Многія гаварылі, што сусед кахаў сваю жонку і быў дае вельмі ласкавы. Людзі як людзі, пагаварылі аб графіні і съціхлі. Ці мала графіню у съвеце? Ня думаў і я пісаць аб ёй у хроніку маіх суседзяў. Нічым асаблівым яна ня выдзялялася.

Шчасьце маладой пары, трывала, аднак, ня доўга. Трагедыя іхняга сямейнага жыцця разыгралася над раньнем, калі яны абое вярнуліся з запускаў. Сьведкі расказвалі, што муж пачаў сварку. Ен вызываў яе такімі словамі, якія нельга тут

паўтарыць. Пасьля слоў пайшла ў ход кулакі, кухонная снасьць. Перамог муж. Графінью выкінуў ён на вуліцу, а съледам за ёю паліцела яе віратка, каб "ня съярдзела" у хаце.

Сямейная трагэдия, - скажаце вы. На вялікі жаль такія зьявы бываюць часта ў жыцьці.

Што было прычынай гэтае трагэды? Напэуна кожнага цікавіць. Прыйна была. Магчыма, калі-б гэта здарылася з кімсь іншым, а не з амбітным нашым суседам, усё прайшло-б ціха і няпрыкметна.

Запускі. Выпіука. Завязалася гутарка аб маладых гадох. Моладасьць прайшла, а съяды пакінула глыбокія. Кожны хацеўбы вярнуць нешта, прыпомніць тое, што калісь перажыў. Такі ўспамін прыносяць хвілінку радасьці. З прыемнасцяй субяднікі прыпаміналі і расказвалі... А калі вы ня верыце, дык пакажу вам здымак, - гаварыў п'яным голасам адзін з субяднікаў пры суседнім стале.

На здымку былі жанчыны ў не надта прызвайтых выглыдзе. Муж графіні пацікавіўся, паглядзеў з боку на здымак і ўскіпеў - пазнаў сваю жонку. Нічога, прауда, не сказаў, але выпіў пару чарак больш як заўсёды.

Графіня сядзела пры другім стале з сяброўкамі. І яна, і чалавек з здымкі, відаць, не позналі, ці не зауважылі адзін другога. Ен быў прыежджы. Прыйехаў на запускі да знаёмых.

Няпрыемнае здарэньне. Пачатак сямейнае трагэдыі.

Знаёмства нашага суседа з "графініем" было прыпадковае. Яна ня прызналася ў тым, кім была раней.

Судзіць іх я ня зьбіраюся. Маім абавязкам ёсьць запісаць гэтае здарэньне ў хроніку. Судзеце вы самі, хто з іх праў, хто вінават.

ПАВІНШАВАНЬНІ

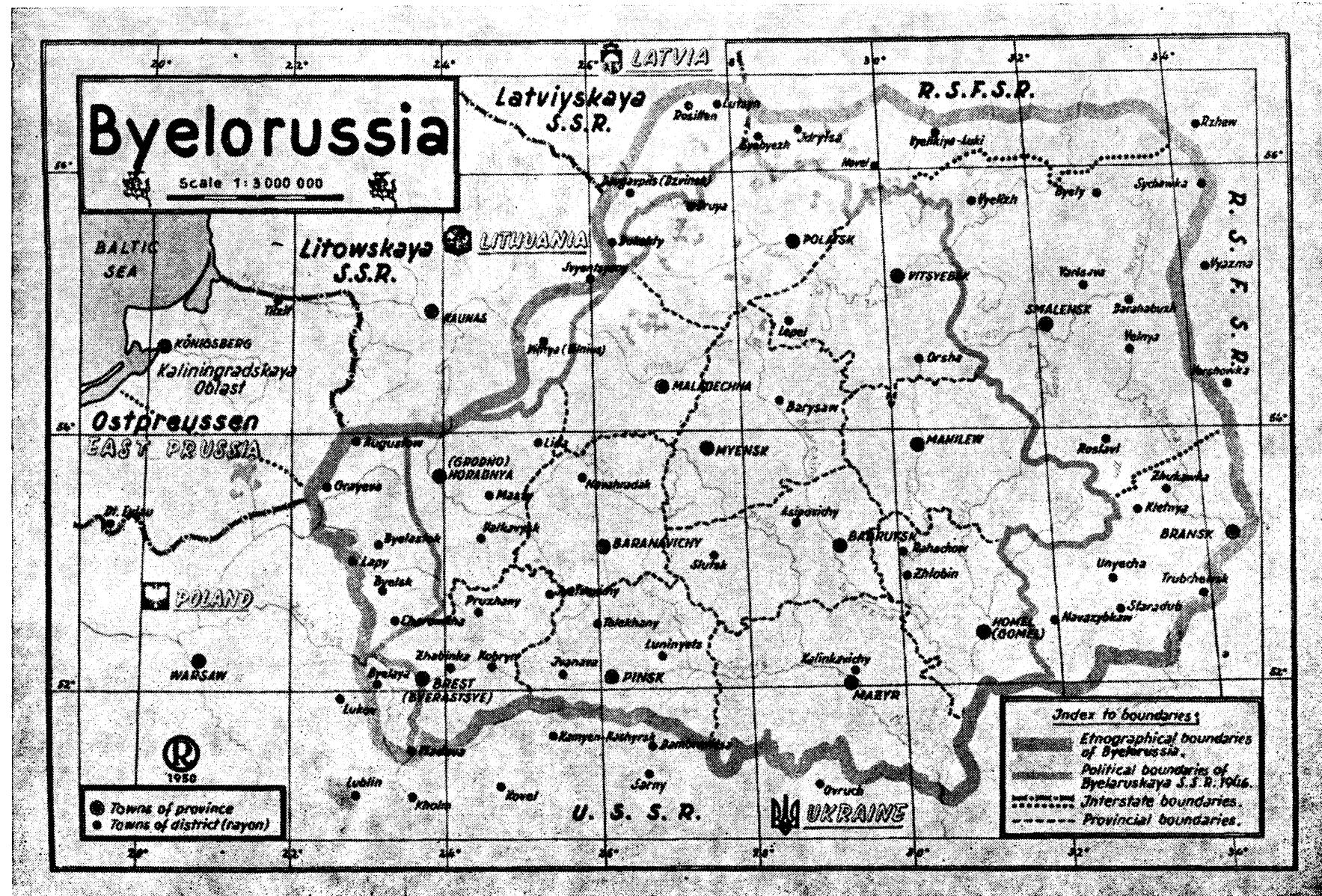
Гэтым віншуюць сябру Гал. Управы ХАБР гасп. М. Сенька і ягоную жонку з нованараджаным сынам Паўлам і жадаюць ім у жыцьці Ѹчасьця і пацехі.

Сябры Гал. Управы ХАБР.

ЦАНА ЧАСОПІСУ "АБ'ЕДНАНЬНЕ" ЗА №.

У Вялікі-Брытаніі	1/6 пэнаў	У Аўстраліі	1/6 пэнаў
У США і Канадзе	35 цэнтаў	У Нямеччыне	60 фэнігаў

" РЭДАГУЕ ГАЛОЎНАЯ УПРАВА ХАБР У ЛЕНДАНЕ "

UNITED CHRISTIAN BYELORUSSIAN WORKERS IN GREAT BRITAIN
57, Cathnor Road, London, W. 12. Tel.: SHE-8440